

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 27 april 1900, kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

1:o.)

Till konstitutionsutskottet hafva, på derom hos vederbörande gjord framställning, blifvit öfverlemnade de under tiden från och med den 15 januari 1899 till och med den 14 januari 1900 i statsrådet förda protokoll, nemligen öfver

justitiedepartementsärenden från och med den 23 januari 1899 till och med den 13 januari 1900;

justitieärenden från och med den 27 januari 1899 till och med den 22 december samma år;

utrikesdepartementsärenden från och med den 23 januari 1899 till och med den 13 januari 1900;

landtförsvarsärenden från och med den 23 januari 1899 till och med den 13 januari 1900;

sjöförsvarsärenden från och med den 23 januari 1899 till och med den 13 januari 1900;

civilärenden från och med den 16 januari 1899 till och med den 13 januari 1900;

finansärenden från och med den 16 januari 1899 till och med den 13 januari 1900; samt

ecklesiastikärenden från och med den 23 januari 1899 till och med den 13 januari 1900.

Med anledning af framställd särskild begäran hafva derjemte till utskottet öfverlemnats styrkta afskrifter af protokoll i kommandoärenden för den 8 december 1899 angående fastställande af vissa delar utaf förslag till reglemente för flottan.

Vid den, jemlikt grundlagens föreskrift, af utskottet utöfvade, numera fullbordade granskning af ofvan omförmälda protokoll har utskottet

hvarken funnit skäl att emot någon statsrådets ledamot tillämpa § 106 regeringsformen eller ansett anledning förekomma att framställa någon anmärkning på grund af § 107 af samma grundlag.

2:o.)

Efter derom gjord särskild framställning har ytterligare, enligt Kongl. Maj:ts i s. k. ministeriel konselj beslutade medgifvande, till utskottet öfverlemnats protokoll öfver ministeriella ärenden, hållet den 28 februari 1900, angående förordnande för t. f. afdelningschefen vid utrikesdepartementet, juris kandidaten Thor von Ditten att vara kabinettssekreterare vid samma departement efter greve Arvid Fredrik Taube, som samma dag utnämnts till envoyé extraordinaire och ministre plénipotentiaire vid Kejsarl. Tyska, Kongl. Bayerska, Kongl. Sachsiska och Storhertigl. Badiska hofven; och har äfven detta protokoll varit föremål för utskottets grundlagsenliga granskning.

Då utskottet framstälde sin begäran om utbekommande af protokoll och handlingar rörande ifrågavarande befordringsärende, var anledningen den, att denna befordran, genom hvilken för första gången en norsk man utsetts till kabinettssekreterare i utrikesdepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli, genom officiellt tillkännagifvande i tidningarna kommit till allmänhetens och sålunda äfven till utskottets ledamöters kännedom. Med afseende å dylika befordringar inom utrikesdepartementet var det utskottet ingalunda obekant, att norske män gång efter annan blifvit använda i embeten och tjänster inom nämnda departement, dock aldrig i högre befattning än kansliråds eller afdelningschefs. Och det har ej heller undgått utskottets uppmärksamhet, att dessa förordnanden af norske män till tjänster inom en afdelning af Kongl. Maj:ts kansli, som obestriddigen är en svensk em-

betsinstitution, måste anses stridande mot § 28 regeringsformen, som föreskrifver såsom regel, att endast svenske män må till embeten och tjänster inom riket utnännas och befordras — en regel, från hvilken undantag hvarken för embeten och tjänster inom utrikesdepartementet eller för norske män lagligen medgifvits. Då nemligen regeringsformens § 28 innehåller: »Konungen eger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de embeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmagter derå utfärda», så kan — såsom år 1860 dåvarande statsministern för utrikes ärendena excellensen Manderström uttalade å riddarhuset — meningen omöjligen hafva varit, att detta stadgande skulle kunna eluderas derigenom, att dessa tjänster af Kongl. Maj:t tillsattes på förordnande.

Det måste likväl erkännas, att föreningen mellan Sverige och Norge och den deraf följande gemensamma behandlingen af de två rikenas förhållanden till främmande magter blifvit af *faktisk* betydelse jemväl för de institutioner — ej blott beskickningarna, utan äfven i viss mån utrikesdepartementet — åt hvilka vården och ledningen af utrikes ärendena anförtratts, äfven om man underlätit att vidtaga deraf föranledda ändringar i gällande lagbud. Beaktas bör ock, att anmärkning med afseende å de tid efter annan förekommande befordringarna af norske män till befattningar inom utrikesdepartementet endast en gång blifvit i dechargebetänkandena framställd, nemligen vid 1859—60 årens riksdag, samt att då vid detta tillfälle konstitutionsutskottet på grund af sin granskning af statsrådsprotokollen gjorde anmälan till Riksens Ständer med afseende å två norske mäns förordnande till tjänster i nämnda departements expedition, denna utskottets anmälan ej föranledde någon Riksens Ständers åtgärd.

Till stöd för att till platser inom utrikesdepartementet befordra äfven norske män, har, då denna fråga varit å bane, hufvudsakligen anförts, att i följd af detta departements unionella uppgift det för behandlingen af vissa ärenden inom detsamma vore önskligt, att derstädes funnes tillgång till biträde af norske män, äfvensom att tjänstgöring inom departementet måste vara en god förskola för den diplomatiska tjänstgöring i utlandet, till hvilken äfven norrmän pläga befordras. Med erkännande af det i viss mån berättigade i dessa skäl måste dock utskottet anse uppenbart, att, då ett sådant anställande af norske män i utrikesdepartementet onckligen innebär en afvikelse från föreskrifterna i § 28 regeringsformen, denna afvikelse åtminstone icke bör utsträckas längre, än det med hänsyn till nyssnämnda tvenne önskemål befinnes oundgängligen nödvändigt. Utskottet vill i detta sammanhang äfven erinra derom, att då 1860 ars statsrevisorer vid sin granskning af utrikesdepartementets räkenskaper

för år 1858 ansågo sig icke böra lemna oanmaldt, att den afgifna redogörelsen vore upprättad och undertecknad af en i egenskap af chef för kameralafdelningen i kongl. utrikesdepartementet derstädes anstald norrmann, hvilket syntes revisorerna mindre lämpligt, då bemålde tjänsteman, såsom icke svensk undersåte, svårligen torde för sina åtgöranden vid nämnda redovisning vara efter svensk lag ansvarig, statsutskottet vid 1862—63 årens riksdag i sitt utlåtande öfver desse revisorers berättelse beträffande denna anmärkning framhöll, att det ifrågavarande förhållandet, enligt hvad utskottet inhemtadt, dåmera upphört, och i följd deraf hemställde, att anmärkningen »af sådan anledning» torde få förfalla, en hemställan, som ock blef af alla stånden godkänd.

Då emellertid nu förevarande befordringsåtgärd icke stannat inom området för lägre befattningar inom nämnda departement, utan genom densamma ett ytterligare steg tagits i strid mot grundlagens bud i § 28 regeringsformen, i det att för första gången en norsk man utsetts att bestrida kabinetssekreteraretjensten, en befattning, som är den högsta inom utrikesdepartementet under departementschefens, och hvars innehafvare har till uppgift att närmast under ministern utöfva ledningen af hela den afdelning af konungens svenska kansli, som benämnes kabinettet för utrikes brevexlingen, samt i egenskap af expeditionschef kan komma att föredraga utrikesdepartementsärenden inför tillförordnad regering, så har det syntes utskottet af vigt att inhemta, hvilka vägande skäl konungens rådgifvare haft att anföra vid tillstyrkande af en sådan utsträckning af den hittillsvarande, i strid mot § 28 regeringsformen, tillämpade anställningen af norske män i befattningar inom utrikesdepartementet.

Det till utskottet öfverlemnade protokollet för den 28 februari 1900 innehåller emellertid endast, att Kongl. Maj:t, på hemställan af ministern för utrikes ärendena, i sammanhang med grefve Taubes utnämning till ministerposten i Berlin förordnat juris kandidaten von Ditten till kabinetssekreterare. I uttalandet af föredraganden eller konungens öfrige svenske rådgifvare antyder på något sätt, att den med afseende å det svenska grundlagsbudet synnerligen grannlaga och väl äfven från unionspolitisk synpunkt beaktansvärda frågan om möjligheten och lämpligheten att jemväl i kabinetssekreterarebefattningen bruka norsk man varit föremål för särskildt öfvervägande. Protokollet upplyser ej heller, huruvida någon svensk man varit jemte den utsedde norrmannen ifrågasatt att befordras till den lediga befattningen, och några protokollet kompletterande handlingar förefinnas, enligt uppgift, icke.

Deremot har protokollet lemnat en annan upplysning, som varit af den natur, att derigenom omförmälda befordringsärenden måste för utskottet

framstå såsom i ännu högre grad anmärkningsvärdt. Af protokollet framgår nemligen, att befordringsfrågan handlagts icke i statsrådet, utan i ministeriel konselj, i hvilken deltagit, utom föredraganden hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim, hans excellens herr statsministern Boström och statsrådet Wikblad samt derjemte härvarande norske statsminister.

Att sålunda i s. k. ministeriel konselj, d. v. s. i den ordning § 11 regeringsformen föreskrifver, handlägga ärenden, som angå befordringar till embeten och tjänster inom riket, är enligt utskottets öfvertygelse stridande mot uttryckliga och otvetydiga grundlagsbestämmelser, hvilka påfordra alla sådana ärendens behandling i statsråd. Regeringsformen stadgar nemligen i § 7: »Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmålas, skola inför Konungen i Statsrådet föredragas och der afgöras»; i § 11 åter angifvas de sålunda från behandling i statsråd undantagna och till handläggning i ministeriel konselj hänvisade ministeriella målen på det sätt, att dermed »förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter», och i § 32 stadgas slutligen, att i denna ministeriella konselj äfven utnämningar af sändebud hos främmande magter och tjänstemän vid beskickningarna skola ega rum.

Då §§ 11 och 32, såsom innehållande undantagsbestämmelser, måste tolkas restriktivt, kunna, enligt utskottets mening, under inga förhållanden frågor om befordringar till embeten och tjänster inom riket, dessa må nu afse utnämningar eller förordnanden, de må gälla svenske eller norske män, hänföras till ministeriella mål och sålunda göras till föremål för behandling i ministeriel konselj. Dessa befordringsärenden äro regeringsärenden af annan art än de i §§ 11 och 32 regeringsformen omförmålda och måste i statsråd, på sätt jemväl § 28 regeringsformen förutsätter, föredragas och afgöras.

Att annan form än den i grundlagen föreskrifna kommit till användning vid behandling af frågor om norske mäns befordran till befattningar inom utrikesdepartementet, har inneburit en öfverraskning för utskottet. Det enda tillfälle, då, såsom ofvan är nämnt, hittills ett dylikt regeringsärende varit föremål för konstitutionsutskottets pröfning, eller vid 1859—60 årens riksdag, utvisade protokollet angående de två då ifrågavarande norrmännens förordnande till befattningar inom utrikesdepartementsexpeditionen, att dessa befordringsärenden behandlats sasom utrikesdepartementsärenden uti fulltaligt svenskt statsråd. Under den öfverläggning, som angående detta ärende uppstod å riddarhuset den 10 mars 1860, förklarade davarande statsministern för utrikes ärendena excellensen Manderström ut-

tryckligen, att dittills sedan år 1825 alla utnämningar eller förordnanden för norske män till befattningar inom utrikesdepartementet beslutits af Kongl. Maj:t i statsrådet på anmälan af statsministern för utrikes ärendena. Konstitutionsutskottet har under tiden efter år 1860 icke haft anledning att förutsätta, att, när norske män undantagsvis förordnats till befattning inom utrikesdepartementet, detta skett i ministeriel konselj, och har därför ej heller hittills underkastat dessa befordringsfrågor någon särskild undersökning. Nu har emellertid utskottet dels af protokoll rörande några uppgifne norske mäns befordrande inom utrikesdepartementet under de senaste årtiondena, hvilka protokoll på särskild begäran i afskrift till utskottet öfverlemnats, dels ock af en inom utrikesdepartementet utarbetad promemoria öfver alla ärenden rörande norske mäns användande i utrikesdepartementet från och med år 1862, hvilken tillstälts utskottet, inhemtat, att redan sistnämnda är dylika befordringsfrågor började handläggas i ministeriel konselj, hvarmed man sedan konsekvent fortfarit. Befordringar af svenske män inom samma departement hafva deremot alltid grundlagsenligt handlagts i statsråd.

Ifrågavarande länge tillämpade men därför icke mindre grundlagsstridiga praxis — att i ministeriel konselj behandla *vissa* befordringar inom utrikesdepartementet — för hvilken icke ens något unionelt behof med fog kan såsom stöd åberopas, har synts utskottet vara af den innebörd, att densamma, då utskottet derom nu erhållit kännedom, icke kunnat af utskottet lemnas oanmärkt, helst utskottets tystnad i detta fall lätt skulle kunna tolkas såsom ett godkännande af det använda förfaringssättet. Då grundlagen föreskrifver, att utnämningar till embeten och tjänster inom riket skola verkställas i statsrådet, har det uppenbarligen varit grundlagens mening att omhägna jemväl dessa regeringsärenden med den konstitutionella garanti, som vinnas genom deras föredragning i statsrådet, i det att dervid dettas samtliga medlemmar ega tillfälle att närvara och, då de närvara, äro pligtige att under ansvar sina meningar yttra och förklara. Ett häremot stridande förfaringssätt anser utskottet dessutom leda till en betänkelig inskränkning af möjligheten till konstitutionel kontroll från Riksdagens sida, då på detta sätt ärenden godtyckligt dragas från statsrådet, hvars protokoll alltid komma under konstitutionsutskottets granskning, och till den ministeriella konseljen, hvars protokoll »endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras».

Då nu anmärkta förfaringssätt onekligen står i strid med rikets grundlag, torde väl kunna ifrågasättas, huruvida icke härvid § 106 regeringsformen bort tillämpas. Utskottet har dock ansett hänsyn böra tagas der-

till, att de Konungens rådgifvare, som närvaro i den ministeriella konselj, der det ifrågavarande förordnandet meddelades, endast låtit utan invändning bero vid en praxis, som redan länge tillämpats. Visserligen kan det icke anses, att nämnda praxis skulle hafva af konstitutionsutskottet eller Riksdagen gillats, ty förevarande grundlagsstridiga förfaringssätt kan ingalunda sägas hafva varit för konstitutionsutskottet eller Riksdagen hittills bekant; än mindre har detsamma blifvit efter granskning godkänt eller lemnadt oanmärkt. Emellertid har denna praxis syntts utskottet vara af den betydelse, att de nuvarande statsrådsledamöternas uraktlåtenhet att göra föreställningar mot den ministeriella konseljens användande för behandling af dylika befodringsfrågor icke bör betecknas såsom en förbrytelse, hvilken enligt § 106 regeringsformen bort föranleda åtal inför riksrätt.

Men då, enligt § 107 regeringsformen, »allt hvad Riksdagen efter granskning godkänt eller lemnat oanmärkt, bör anses hafva vunnit decharge i afseende på det granskade», har utskottet ansett sig ovilkorligen böra tillkännagifva, att utskottet icke för sin del kan godkänna den behandling, som från Konungens rådgifvares sida kommit ifrågavarande befodringsärende till del. Enligt utskottets åsigt måste af Konungens rådgifvare fordras, att de alltid, jemväl i sådana fall, då fråga kan uppstå om att bryta med en redan gammal lagstridig praxis, noga se till, att grundlagens otvetydiga bud efterleivas. En uraktlåtenhet i detta hänseende kan svårligen anses förenlig med statsrådsledamots pligt att i sina rådslag iakttaga rikets samskyldiga nytta eller en föredragandes skyldighet att med nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfva.

Utskottet har af ofvan anförda skäl ansett såsom sin pligt att för Riksdagen tillkännagifva,

att utskottet funnit det i protokoll öfver ministeriella ärenden den 28 februari 1900 omförmälda regeringsärende angående förordnande för juris kandidaten Thor von Ditten till kabinetssekreterare vid kongl. utrikesdepartementet vara af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas.

Stockholm den 27 april 1900.

På utskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

Reservationer:

vid punkten 1:o)

af herrar *Behm*, *Blomberg*, *Säve* och *Trygger*, som ansett, att det i statsrådsprotokollen för den 6 och 11 oktober 1899 omförmälda ärende angående Kongl. Maj:ts förklaring, att hvad i sjetten punkten af nådiga brefvet till unionskomitén den 20 juni 1844 föreskrifvits, upphört att gälla i fråga om norska handelsflaggan från och med den 15 december 1899, bort jemlikt 107 § regeringsformen hos Riksdagen anmälas.

af herr *Johnsson*, som anförde:

(Protokoll öfver eklestastikärenden för den 14 april 1899, 6:o)

»I anledning deraf, att förut gällande skogshushållningsplan för kyrkoherdebostället 1⁷/₈ mantal n:o 1 Hof jemte ²⁵/₄₈ mantal n:o 1 Storlängden i Torsåkers församling af *Vesternorrlands* län den 1 maj 1898 ginge till ända, har vederbörande skogstjensteman afgifvit förslag till ny sådan plan för bostället och dervid föreslagit, att skogen skulle, såsom genom nådigt beslut den 14 december 1877 förklarats böra tills vidare ega rum, fortfarande bibehållas under boställshafvarens bevakning och skötsel, med rätt för denne att åtnjuta hälften af behållna ordinarie afkastningen, som under perioden uppskattats till 982 stycken timmerträd årligen, hvarjemte, inom vissa delar af skogen, gallring borde företagas samt genom extra afverkning, under periodens tre första år, ansetts böra uttagas 1,258 träd. Derefter har kongl. domänstyrelsen genom resolution den 31 januari 1898 fastställt ny skogshushållningsplan för bostället, att gälla under en tid af 20 år från den 1 maj 1900, och i sammanhang dermed hos Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning i fråga om disposition af skogen och dess afkastning; i hvilket afseende styrelsen, enär af den ordinarie afverkningen beräknats uppkomma ett årligt öfverskott utöfver husbehovvet af 982 timmerträd med värde af omkring 4,800 kronor, och afkastningen sålunda i betydligare mån öfverstege boställets behof af skogsfång, i underdånighet hemställt, att skogen, jemlikt föreskriften i 19 § af nådiga förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894, måtte ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning samt tillika, med tillkännagifvande att den hälft af behållna afkastningen,

som boställshafvaren hittills egt åtnjuta, under åren 1889—1897 utgjort i medeltal 1,210 kronor 68 öre, föreslagit att, såsom tillförene i liknande fall medgifvits, innchafvaren af bostället måtte berättigas att under den tid, den nya indelningen vore afsedd att gälla, från presterskapets löne-regleringsfond årligen från den 1 maj 1898 uppbära ett visst belopp, förslagsvis 1,200 kronor, hvilket dock styrelsen ansett böra bestämmas med hänsyn till den inkomst i öfrigt, som med kyrkoherdebeställningen vore förenad.

Öfver denna framställning hafva infordrats yttranden från ej mindre boställshafvaren och de tre särskilda församlingar, hvaraf Torsäkers pastorat består, än äfven vederbörande domkapitel samt Kongl. Maj:ts befallningshafvande, statskontoret och kammarkollegium, af hvilka yttranden inhämtas, bland annat, att församlingarna, med hvilka boställshafvaren instämt, yrkat att — då kyrkoherden på grund af hög ålder och sjuklighet är i behof af ständig företrädare, hvar till kommer, att Kongl. Maj:ts den 19 mars 1869 förordnat, att Ytterlännäs församling skall efter nuvarande komministerns afgang afskiljas från Torsäkers pastorat för att bilda eget gäll, och då dertill kommer, att kyrkoherden måste köpa ved, enär de 3,5 och 4,7 mil aflägsna skogsskiftena ej kunna anlitas i detta afseende för den dyra transportens skull — kyrkoherden måtte af den årliga afkastningen erhålla af skogsmedel 2,250 kronor, samt att, då för fullgörande af socknens byggnadsskyldighet af kyrka och prestgård, enligt hushållningsplanen, endast 517 stycken träd reserverats, men då redan nu förestode nybyggnad af stall och ladugård å kyrkoherdebostället samt påläggning af nytt tak å Torsäkers kyrka, detta antal vore alltför otillräckligt för det nuvarande behofvet och således intet återstode för fyllande af behof under närmaste 20 år, ett större antal träd må för detta behof afsättas; samt att öfverjägmästaren förordat, att boställshafvaren skulle berättigas att årligen uppbära 2,250 kronor, enär sistnämnda belopp beräknats motsvara halfva årliga afkastningen. Domkapitlet ansåg att om än skäl ur forstlig synpunkt kunde aberopas för domänstyrelsens förslag att ställa skogen under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, ehuru enligt domkapitlets åsigt tillfredsställande vård skulle kunnat beredas boställets skog, om den, i enlighet med den af extra jägmästaren Sjöstedt föreslagna anordning, fortfarande bibehållits under boställshafvarens vård och skötsel, dock detta icke borde inverka minskande på boställshafvarens andel af skogsafkastningen, och ville därför gent emot kongl. domänstyrelsen uttala, att denna andel borde sättas till hälften af den årliga skogsafkastningen. Då hänsyn toges dertill, att den presterliga tjänstgöringen i Norrland på grund af säregna förhållanden vore synnerligen betungande, att

lefnadskostnaderna i denna del af riket voro mycket stora och de kommunala utskylderna oftast särdeles höga, talade de kraftigaste skäl för att inkomsterna vid presterliga beställningar icke nedsättas. Inom Torsåkers pastorat tillkommo särskilda omständigheter, som voro förtjenta af ett allvarligt beaktande. Den nuvarande kyrkoherden vore på grund af hög ålder och sjuklighet i behof af ständigt företrädare. Utom det arfvode, han hade att utgifva till vice pastor, måste han ock, såsom af handlingarne framginge, till aflönande af vikarie för komminister i Ytterlännäs annexförsamling, alldenstund komministerns löneinkomster voro ganska knappa, lemna ett årligt bidrag af 1,000 kronor; och då Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 19 mars 1869 förordnat, att Ytterlännäs församling skall efter nuvarande komministern G. O. Stjernbergs afgang afskiljas från Torsåkers pastorat och bilda eget gäll, samt då komministern Stjernberg uppnått en ålder af mer än 86 år, och den tidpunkt, då Ytterlännäs blir eget pastorat, menskligt att döma, ej torde vara aflägsen, syntes det, då afseende fästes dervid, att den ojemförligt större delen af pastoralerna till kyrkoherden i Torsåker nu utgår från Ytterlännäs, för bemälde kyrkoherde vara af största vikt att af skogen å sitt boställe erhålla största möjliga inkomst. Domkapitlet hemställde därför att boställshafvaren under ommärkta tid måtte erhålla halfva ordinarie afkastningen; och hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande på de af domkapitlet anförda skäl i underdånighet hemställt, att skogen å Torsåkers kyrkoherdeboställe, under den tid, som den af kongl. domänstyrelsen nu fastställda hushållningsplan omfattade, ställdes under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, dock under förutsättning, att boställshafvaren under samma tid tillerkändes halfva ordinarie virkesafkastningen; hvaremot kongl. kammarkollegium och statskontoret förordat kongl. domänstyrelsens förslag.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:t måtte, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium och statskontoret hemställt och utan afseende å pastoratsboarnes ommärkta framställning, förordna, att boställets skog skulle ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, äfvensom medgifva, att till vederbörande boställshafvare finge från presterskapets lönerogleringsfond tillsvidare, under den tid nu gällande löneroglering tillämpas, utgå ett belopp af 1,200 kronor årligen.

(Protokoll öfver ecklesiastikärenden den 3 augusti 1899, 5:o)

Efter det plan för skogshushållningen vid kyrkoherdebostället i Torsåkers församling af *Gefleborgs* län blifvit af skogsstyrelsen den 15 december 1877 fastställd att gälla för en tid af 20 år från och med den 1 maj 1877, under hvilken tid boställets skog bibehållits under boställs-

hafvarens skötsel och bevakning, med rätt för denne jemlikt nådigt bref den 30 november sistnämnda år att åtnjuta hälften af skogens afkastning, har domänstyrelsen, sedan berörda indelningsperiod tilländagått, låtit upprätta och genom resolution den 27 juni 1898 för 20 år, räknade från den 1 maj 1897, fastställa ny skogshushållningsplan för omförmälda boställe och dervid hemställt, att, då afkastningen af ifrågavarande boställes skog i betydligare mån öfverstege boställets behof af skogsfång, densamma, med undantag af hagmarken, måtte ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, samt att, då nuvarande boställshafvaren, som för den tid han innehafvade bostället under föregående indelningsperiod, åtnjöt hälften af boställsskogens behållna ordinarie afkastning, skulle, derest skogen ställdes under skogsstatens förvaltning, gå miste om en påräknad inkomst, nuvarande innehafvaren af Torsåkers kyrkoherdeboställe måtte berättigas att under den tid, den nya indelningen kommer att gälla, från presterskapets lönerregleringsfond årligen från den 1 maj 1897 uppbära ett visst belopp.

Öfver denna underdåniga framställning ha, efter derå erhållen remiss och infortrade yttranden, revirförvaltaren, öfverjägmästaren, kronofogden, Kongl. Maj:ts befallningshafvande samt vederbörande kontraktsprost och domkapitlet uti särskilda yttranden hufvudsakligen anført, att, då den egentliga skogen å bostället ej ens uppginge till 400 hektar, skogen fortfarande måtte bibehållas under boställshafvarens vård och förvaltning med rätt till enahanda andel i behållna afkastningen, som förut stadgats i nådiga brefvet den 30 november 1877. Boställshafvaren och församlingen hafva förenat sig i de af omförmälda myndigheter afgifna yttranden, hvarjemte boställsinnehafvaren anført beträffande den del af behållna afkastningen, som tillkommit boställshafvaren, att denna behållning utgjort för ecklesiastikåret 1895—1896 1,256 kronor 70 öre, för 1896—1897 2,622 kronor 42 öre, samt att verkliga medelbeloppet under nuvarande innehafvares tjänstetid utgjorde 1,939 kronor 56 öre.

Kongl. kammarkollegium har, med erinran att, enligt tabeller, som inom domänstyrelsen utarbetats till ledning för den af Kongl. Maj:t förordnade prestlönerregleringskomitén, vederbörande boställshafvares andel i behållna försäljningsmedlen för ordinarie skogsafkastningen från ifrågavarande boställe för tiden från den 1 maj 1886 till den 1 maj 1896 utgjort i medeltal 1,067 kronor 84 öre om året, hemställt, att ifrågavarande boställsskog ställes under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, samt att till nuvarande boställshafvaren eller hans rättsinnehafvare måtte, så länge de under ifrågavarande indelningsperiod innehafva bostället, i er-

sättning för mistad andel i boställsskogens afkastning, utgå från presterskapets lönerregleringsfond ett årligt anslag af 1,000 kronor.

Kongl. regeringen fann, jemlikt föredragandens yttrade mening, godt dels, med bifall till domänstyrelsens förslag, förordna, att ifrågavarande boställsskog med undantag af hagmarken ställes under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, dels ock medgifva, att till nuvarande boställshafvaren eller hans rättsinnehafvare må, så länge han eller de, under den tid omförmälda af domänstyrelsen genom resolution den 27 juni 1898 fastställda hushållningsplan för boställets skog tillämpas, innehafva bostället, derest under denna tid den nuvarande för församlingen fastställda lönerreglering fortfarande vore gällande, utgå från presterskapets lönerregleringsfond ett anslag af ett tusen kronor om året, räknadt från den 1 maj 1897.

Innebörden af dessa regeringsärenden är af beskaffenhet att förtjena särskild uppmärksamhet.

Uti 9 § 2 mom. af kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862 stadgas, att inkomster, som grunda sig på statsanslag i kontanta penningar, kronotionde och hemmansräntor eller på arrenden för de af kronan upplåtna stom-, annex- och mensalhemman och lägenheter, som icke äro bostadsboställen, må, i händelse af befogenhet, från en till annan församling öfverflyttas eller alldeles indragas, det senare dock endast i det fall, att de icke vore presterskapet för all framtid tillförsäkrade.

De inkomster, som vid behof kunna öfverflyttas eller indragas, äro således genom förordning noggrant preciserade, och dit får icke hänföras inkomst från bostadsboställen.

Beträffande afkastningen af de ecklesiastika boställsskogarne hafva Riksens Ständer i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 25 november 1863 yttrat, bland annat: Med antagande att boställsskogarnas afkastning genom deras regelbundna behandling och sorgfälliga vård skulle kunna i framtiden åtminstone fördubblas, syntes alla billiga anspråk vara tillgodosedda, om kronan, ehvad hon sjelf öfvertog skogshushållningen eller endast förbehölle sig kontroll derä, tillerkände sig skogens afkastning såsom sin andel. Då emellertid härvid mötte den betänklighet, att genom indragning till kronan af någon del utaf de ecklesiastika bostälernas afkastning intrång kunde synas hafva skett i presterskapets privilegier, ansågo Ständerna kronan böra till presterskapet afstå hela sin andel i de ecklesiastika bostälernas afkastning till förbättrande af dithörande embetsmäns löner.

Innehållet i denna Rikens Ständers skrifvelse kan icke missförstås. Meningen dermed är tydligen, att, om genom en regelbunden behandling och sorgfälligare vård af de ecklesiastiska boställsskogarne afkastningen skulle komma att, enligt Rikens Ständers uppfattning, åtminstone fördubblas, kronan för denna skogsvård, vare sig kronan öfvertog den samma eller endast derå utöfvade kontroll, förbehölle sig halfva afkastningen, hvilken afkastning, för att intrång ej kunde anses hafva skett i presterskapets privilegier, skulle användas till förbättrande af dit hörande embetsmäns löner. Innehafvare af ecklesiastiskt bostadsboställe är således af Rikens Ständer tillförsäkrad hälften af den årliga afkastningen af boställets skog, vare sig staten öfvertagit vården af skogen eller derå öfvar kontroll. En afvikelse från denna grundsats skulle strida mot Riksdagens förenämnda beslut. Bestämmelsen i § 24 af kongl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 29 juni 1866 samt §§ 19 och 20 kongl. förordningen den 26 januari 1894, att, i fråga om hvad af boställsskogs afkastning må, efter införande af ordnad hushållning derstädes, boställshafvaren tilläggas, skogsstyrelsen — numera domänstyrelsen — skall innan hushållningsplan för bostället fastställas, göra underdåning framställning hos Kongl. Maj:t, som vill i hvarje särskildt fall förordna, afser dels civila boställen och militieboställen, dels vissa, af kronan till presterskapets aflöning anslagna hemman, hvilka, enligt kongl. förordningen den 23 november 1877, skola utarrenderas, men kan deremot icke afse ecklesiastiskt bostadsboställe, enär det icke kan förutsättas, att Kongl. Maj:t, som på grund af omförmälda Rikens Ständers skrifvelse utfärdat 1866 års skogsordning — med deruti den 7 mars 1879 och den 26 januari 1894 föreskrifna ändringar — kunnat hafva genom sistnämnda förordningar stadgat bestämmelser, som vore stridande emot den af Riksdagen föreskrifna, vederbörande ecklesiastiska boställshafvare tillförsäkrade rätt till afkomst af boställets skog, hvilket dock skulle vara fallet, derest Kongl. Maj:t velat utsträcka pröfningsrätten utöfver de af Riksdagen beslutade grunder för den behållna skogsafkastningens fördelning. Uppenbart är, att grunderna för fördelningen af behållna afkastningen af ecklesiastiskt boställe, som utgör bostadsboställe för tjensteinnehafvaren, hvilka grunder icke kunna ändras utan Riksdagens och kyrkomötets bifall, icke kunna likställas med grunderna för förvaltningen af civila boställen och militieboställen eller af de till presterskapets aflöning af staten anslagna och utarrenderade hemman, då vid de sistnämnda beträffande innehafvarnes rätt till skogens afkastning gäller, hvad derom i hvarje särskildt fall upprättade aftal innehålla.

Är ifrågavarande beslut således stridande emot Riksdagens föreskrifter och vederbörande församlingars rätt, så äro de från billighetssynpunkt i än högre grad beaktansvärda. Det förhållande, att skogen ställes under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, lärer ej böra föranleda en minskning i den del af skogens afkastning, som tillförsäkrats boställshafvaren. Att en boställshafvare, som med fog hyst förhoppning, att ökad behållning af skogen skulle i någon mån lemna tillgång för täckande af ökade utgifter, men som får denna afkomst fixerad och nedsatt under den andel i afkastningen, som hittills åtnjutits, utan rätt att njuta förmån af stegradt värde å skogsalster, och dertill har förpligtelse att ansvara för egendomens alla utgifter och onera, som i en del orter äro mycket betydande och medtaga en stor del af det boställshafvaren tillagda belopp af skogsafkastningen, skall finna denna kränkning af sin rätt känbar, är förklarligt.

Då förevarande regeringsärenden innefatta en afvikelse ifrån de af Riksdagen föreskrifna grunder angående fördelning af den behållna afkastningen af de ecklesiastika bostälernas skog, har jag yrkat, att utskottet ville om detta förhållande hos Riksdagen göra sådant tillkännagifvande, som 107 § regeringsformen omförmäler.»

vid punkten 2:o)

af herrar *Berg, Gustaf Axel* och *Tham, Sebastian*, som icke kunnat godkänna utskottets motivering och i fråga derom särskildt ansett, att den gjorda anmälan om herr von Dittens förordnande till kabinetssekreterare icke bort stödja sig på annat förhållande än det, att förordnandet meddelats i s. k. ministeriel konselj i stället för i den uti 7 § regeringsformen föreskrifna ordning.

af herrar friherre *Barnekow, Olsson* i Ättersta och *Pettersson* i Österhaninge, som anført:

»Då af det till utskottet öfverlemnade protokollet öfver ministeriella ärenden, hållet den 28 februari 1900, inhemtas, att norske undersåten juris kandidaten Thor von Ditten blifvit i ministeriel konselj förordnad till kabinetssekreterare i utrikesdepartementet, hafva äfven vi ansett, att härutinnan en afvikelse från gällande grundlag egt rum. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida icke det anmärkta förfaringsättet, som uppenbarligen saknar stöd i rikets grundlag, vore af den art, att § 106 regeringsformen härvid bort tillämpas. Men då, enligt vårt förmenande, hänsyn bör tagas

dertill, att under en lång följd af år för hvarje gång norske män förordnats till befattning inom utrikesdepartementet, detta skett i ministeriel konselj, hvilket förfaringssätt af konstitutionsutskottet och Riksdagen lemnats utan anmärkning, hafva vi icke inom utskottet kunnat göra något yrkande på användande af § 106 regeringsformen beträffande omförmälda ärende.

Icke heller hafva vi kunnat biträda utskottet i den uppfattningen, att ärendet är af beskaffenhet, att det jemlikt § 107 regeringsformen bör hos Riksdagen anmälas, emedan det skulle innebära, att de konungens rådgifvare, som närvaro i den ministeriella konselj, då ifrågavarande förordnande meddelades, uraktlåtigt att iakttaga rikets sannskyldiga nytta, så mycket mindre som vi anse att det för unionens behof kan vara både önskligt och behöfligt för behandlingen af vissa ärenden inom utrikesdepartementet, att norske män der vinna anställning, och på samma gång utbildning för den diplomatiska tjenstgöring i utlandet, till hvilken äfven de vinna befordran, hvilket önskemål dock bäst betryggas derigenom, att i grundlagen införes någon bestämmelse som medgifver anställning för norske män i utrikesdepartementet.»

af herrar *M. Dahn* och *J. Andersson*, som yttrat:

»Utskottet har funnit omförmälda regeringsärende af den 28 februari 1900 angående förordnande för norske undersåten Thor von Ditten att vara kabinetssekreterare i kongl. utrikesdepartementet vara af beskaffenhet att böra jemlikt § 107 regeringsformen hos Riksdagen anmälas. Detta förordnande skulle nemligen stå i strid mot såväl § 28 som § 11 regeringsformen.

Det är en känd sak att ända sedan år 1825 norske män förordnats till embets- och tjenstemän inom utrikesdepartementets expedition; och den enda gång anmärkning öfver befordring af norrmän till befattningar inom nämnda departement af konstitutionsutskottet blifvit i dechargebetänkande framställd, nemligen vid 1859—60 årens riksdag, föranledde utskottets anmälan ej någon Riksdagens åtgärd. Af denna 75-åriga orubbade praxis synes sålunda framgå, att det varit med Riksdagens medgifvande att äfven norske män befordrats till platser inom utrikesdepartementet, något som utskottet också finner berättigadt (se sid. 3 utskottets utlatande). Det är att beklaga, att nämnda praxis, hvarmed väl afsetts högre mål — unionens befrämjande — ej af statsmagterna lagfästs medelst ett lämpligt tillägg till § 28 regeringsformen, afseende rättighet för konungen att äfven förordna norrmän till tjenstgöring i utrikesdepartementet, ty då hade antagligen den andra anledningen till anmärkning, nemligen förordnandet i ministeriel konselj af norske män till befattningar inom departementet, ej förekommit.

Emellertid föreligger äfven härvidlag en nära 40-årig praxis och, utan att förbise innehållet af § 83 regeringsformen, torde vid sådana exceptionella förhållanden som här förefinnas — nemligen att, huru lämpligt och önskvärdt det än befunnits vara att äfven norrmän förordnats inom utrikesdepartementet, det ej kan ega rum utan lagöfverträdelse, vare sig förordnandet sker enligt § 28 i statsrådet eller enligt § 11 i ministeriel konselj — tanken hellre böra riktas på en i detta hänseende både nödig och nyttig grundlagsändring, än på framställning om anmärkning enligt den enda åtalsparagraf, som efter grundlagens tydliga bud här bör komma i fråga — § 106 regeringsformen. Men då vi ansett det anmärkta förfarandet ej vara af beskaffenhet att föranleda anställande af tilltal inför riks rätt och ej heller funnit § 107 regeringsformen vara tillämplig, hafva vi ansett, att någon anmälan till Riksdagen ej bort ske.»

af herr *Johnsson*, som anført:

»Då utskottet förklarar sig erkänna, »att föreningen mellan Sverige och Norge och den deraf följande gemensamma behandlingen af de två rikenas förhållanden till främmande magter blifvit af faktisk betydelse jemväl för de institutioner — ej blott beskickningarna, utan äfven i viss mån utrikesdepartementet — åt hvilka värden och ledningen af utrikes ärendena anförtratts, äfven om man underlåtit att vidtaga deraf föranledda lagändringar»; då utskottet jemväl erkänt giltigheten af »de skäl, som anförts till stöd derför att till platser inom utrikesdepartementet befordrades äfven norske män, enär, i följd af detta departements unionella uppgift, det för behandlingen af vissa ärenden inom detsamma vore önskligt, att derstädes funnes tillgång till biträde af män, som vore med norska förhållanden förtrogna, äfvensom att tjenstgöring inom departementet måste vara en god förskola för den diplomatiska tjenstgöringen i utlandet, till hvilken äfven norrmän pläga befordras», samt att detta faktiska förhållande fortgått allt sedan år 1825, i det att alla utnämningar eller förordnanden för norske män till befattningar inom nämnda departement beslutats af Kongl. Maj:t i statsrådet på anmälan af statsministern för utrikes ärendena, till år 1860 och derefter i ministeriel konselj; så är härigenom ådagalagd, att utskottets beslut att hos Riksdagen enligt 107 § regeringsformen anmäla de statsråd, som den 28 februari 1900 tillstyrkt Konungen att förordna t. f. afdelningschefen vid utrikesdepartementet, juris kandidaten Thor von Ditten att vara kabinetssekreterare vid samma departement, från realitetssynpunkt sakna allt berättigande.

Det är svårt att förstå sammanhanget emellan hvad utskottet anført beträffande innehållet af 28 § regeringsformen, att Konungen eger att i

statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de embeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmagter derå utfärdar, samt hvad utskottet omedelbart derefter yttrat om den länge tillämpade praxis, att i ministeriel konselj behandla vissa befordringar inom utrikesdepartementet, ehuru något unionelt behof med fog icke kan såsom stöd därför åberopas. Förefinnes icke något unionelt behof, som bör föranleda att i ministeriel konselj behandla befordringar inom utrikesdepartementet, så måste väl i detta uttalande ligga den mening, att förordnanden af tjänstemän inom utrikesdepartementet, hvilket utskottet erkänt såsom faktiskt unionellt, jemväl då normmän der till förordnas, bör ske i statsråd. Jag vill gerna medgifva, att sistnämnda form för dylika utnämningar är att föredraga framför ministeriel konselj, då i förra fallet nödig kontroll öfver ärendenas behandling derigenom vinnes. Anledningen att behandling af frågor angående förordnande af norske män till tjänster inom utrikesdepartementet har blifvit öfverflyttad ifrån statsrådet till ministeriel konselj är, på sätt utskottet omförmålt, det förhållande, att konstitutionsutskottet vid 1859—1860 års riksdag anmärkte, att i statsråd två norske män förordnats till tjänster inom departementet, hvilket syntes strida emot innehållet af 28 § regeringsformen.

Det är med anledning af konstitutionsutskottets omförmålda anmärkning, som den ändring vid behandling af ärenden angående förordnande af norske män till uppehållande af tjänster i utrikesdepartementet vidtagits, att dessa ärenden öfverflyttats från statsrådet till ministeriel konselj. Det lär under dessa förhållanden icke kunna med fog ifrågasättas, att de Konungens rådgifvare, som, i enlighet med praxis, uppkommen just genom konstitutionsutskottets nämnda anmärkning, i ministeriel konselj tillstyrkt Konungen att förordna norsk man till uppehållande af en tjänstebefattning i utrikesdepartementet, dervid icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta.

Uppgiften att konstitutionsutskottet under tiden efter år 1860 icke haft anledning att förutsätta, att, när norske män undantagsvis förordnats till befattning inom utrikesdepartementet, detta skett i ministeriel konselj, har jag ingen rätt att betvifla, men lär den få antagas endast afse utskottsmajoriteten personligen. Det kan nemligen med fog uppfattas såsom en förolämpning emot de föregående årens konstitutionsutskott att vilja göra gällande, att konstitutionsutskottet, som har att vaka öfver de rådslag, som tillstyrkas Konungen, således jemväl förordnande af tjänsters uppehållande, skulle hafva saknat kännedom om ifrågavarande till tjänsters uppehållande gjorda förordnanden inom ett statens departement. Visst är, att konstitutionsutskottet icke allenast haft kännedom om ifrågavarande förordnanden, utan jemväl vid mer än ett tillfälle, vid förhandlingar i hit-

hörande frågor, varit inom utskottet berörda, ehuru särskild åtgärd icke syns deraf påkallas.

Då de unionella bestämmelserna icke inrymts i grundlagarna, kan en skenbar motsägelse i mer än ett hänseende vid tillämpningen uppstå emellan de förra och de senare, särskildt då hithörande ärenden måste behandlas med hänsyn dertill 'att de två rikenas förhållande till främmande magter blifvit af faktisk betydelse'. Men då grundlagarna måste vika för de unionella bestämmelserna såväl de lagstadgade som de faktiska i öfrigt, om hvilka senare det, enligt utskottets medgifvande, här är fråga, borde i detta hänseende någon tvekan ej råda derom, att utskottet saknat skäl, som kunna anses fullt giltiga för en anmälan till Riksdagen af förevarande ärende.»

af herr *Darin*, som yttrat:

»Såsom skäl, hvarför utskottet ansett som sin pligt att, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmäla den ifrågavarande åtgärden, har utskottet anført, *dels att norsk man* förordnats till den *högsta* befattningen inom utrikesdepartementet, *dels ock* att detta skett i den ordning, som angående ministeriella mål föreskrifves i § 11 regeringsformen.

I fråga om den förstnämnda omständigheten säger utskottet, att »det ingalunda var utskottet obekant, att norske män gång efter annan blifvit använda i embeten och tjänster inom nämnda departement, dock aldrig i högre befattning än kansliråds eller afdelningschefs» (sid. 2) — hvilket förhållande egt ruin allt sedan 1825 (sid. 6) —, samt att, såsom skäl för sådana åtgärder, anförts, »att i följd af detta departements unionella uppgift det för behandlingen af vissa ärenden inom detsamma vore önskligt, att derstädes funnes tillgång till biträde af norske män, äfvensom att tjänstgöring inom departementet måste vara en god förskola för den diplomatiska tjänstgöring i utlandet, till hvilken äfven norrmän pläga befordras» (sid. 3).

På samma gång utskottet erkänner det i viss mån berättigade i dessa skäl, uttalar utskottet dock den meningen, att en afvikelse från föreskriften i § 28 regeringsformen »åtminstone icke bör utsträckas längre, än det med hänsyn till nyssnämnda tvenne önskemål befinnes oundgängligen nödvändigt» (sid. 3), och utskottet anmärker därför, att »nu förevarande befodringsåtgärd icke stannat inom onrådet för *lägre* befattningar inom nämnda departement, utan genom densamma ett ytterligare steg tagits i strid mot grundlagens bud i § 28 regeringsformen, i det att för första gången en norsk man utsetts att bestrida kabinettssekreteraretjänsten, en befattning, som är den *högsta* inom utrikesdepartementet under departementschefens» (sid. 4). — För min del kan jag icke annat än finna den af

utskottet gjorda åtskilnaden mellan den *högsta* och *lägre* befattningar inom utrikesdepartementet vara från utskottets ståndpunkt fullkomligt godtycklig och i detta sammanhang, der det, enligt utskottets uppfattning, är fråga om ett förfarande, som strider emot § 28 regeringsformen, högst betänkelig.

Beträffande åter utskottets andra och särskildt betonade skäl för dess anmälan, nemligen det förhållandet, att det anmärkta förordnandet meddelats i »ministeriel konselj» och icke i statsrådet, måste det väcka synnerlig förundran, då utskottet säger, att denna form för norske mäns auställande inom utrikesdepartementet »inneburit en öfverraskning för utskottet» (sid. 5). — Huru är det möjligt, att ett förfaringssätt i fråga om norske mäns användande i utrikesdepartementet, hvilket sedan 1862 alltjemt upprepats vid icke mindre än 34 tillfällen före det nu anmärkta och på föredragning af *alla* de chefer för utrikesdepartementet, som under denna tidrymd suttit i Konungens råd, från och med den af utskottet i annan syftning åberopade grefve Manderström till och med den senast afgångne, hittills kunnat vara obekant för utskottet, för hvilket det, enligt dess egen utsago, ingalunda varit obekant, »att norske män gång efter annan blifvit använda i embeten och tjänster inom nämnda departement, dock aldrig i högre befattning än kansliråds eller afdelningschefs» (sid. 2), och för hvilket hvarje år till granskning framläggas samtliga de i *statsrådet* förda protokollen?

Emellertid är nu anmärkta förfaringssätt »enligt utskottets öfvertygelse stridande mot uttryckliga och otvetydiga grundlagsbestämmelser, hvilka påfordra alla sådana ärendens behandling i statsråd» (sid. 5). Att utskottet med en sådan uppfattning af sakens beskaffenhet och grundlagens tillämpning kunnat ifrågasätta, »huruvida icke härvid § 106 regeringsformen bort tillämpas» (sid. 6), kan icke rimligtvis förundra någon, men desto mera förvånande är det, att utskottet, med åberopande af § 107 regeringsformen, kunnat antaga, att Riksdagen på de skäl, som af utskottet anförts, skulle kunna finna rikets väl kräfva att hos Konungen anmäla sin önskan, att han ville ur statsrådet skilja dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord. För min del har jag funnit ett sådant antagande sakna all grund, och har jag därför varit förhindrad att biträda utskottets beslut.

Då utskottet slutligen ansett, att man *nu* hort bryta med ofvan berörda *sjuttiofemåriga* praxis, hade det, enligt mitt förmenande, följdrigtigt bort till Riksdagen inkomma med förslag till sådana grundlagsändringar, som kunnat finnas vara för ändamålet nödiga och tjenliga. För min del anser jag, att inga skäl förebragts, hvarför icke sagda praxis, hvilken väl med rätta kan betecknas som en af oinständigheterna framkallad *modus vivendi*, äfven framdeles må följas och status quo på

det ifrågavarande området upprätthållas, till dess de förändrade grundlagsbestämmelser, som må kunna finnas i detta hänseende vara önskvärda, kommit till stånd.»

af herr *Boëthius*, som anförde:

»Genom unionen med Norge hafva förhållanden uppstått, som icke kunde förutses vid fastställandet af 1809 års regeringsform och som därför icke heller blifvit genom denna ordnade. Ett sådant förhållande är, att norske män kunna behöfva anställas inom utrikesdepartementet, ett behof som också af konstitutionsutskottet blifvit erkändt såsom befintligt. Det måste emellertid beklagas, att detta behof ej tillgodosetts på ett konstitutionellt sätt, utan genom en praxis, som ej väl låter sig förena med vår regeringsforms § 28. Denna praxis har dock nu tillämpats i ej mindre än 75 år och, hvad viktigare är, den har länge af svenska Riksdagen varit känd utan att från dess sida föranleda något inskridande. Att så är förhållandet framgår ej blott af hvad konstitutionsutskottet anförde om den anmälan, som skedde genom dechargebetänkandet vid 1859—60 årens riksdag, utan ock af den omständigheten, att vid 1877 års riksdag väcktes en motion — af herr *S. A. Hedin* — om tillägg till § 28 regeringsformen, gående ut på att åvägabringa full öfverensstämmelse mellan regeringsformen och nämnda praxis, men att Riksdagen afslog motionen utan att göra något uttalande mot det af motionären omförmälda, i konstitutionellt hänseende mindre tillfredsställande tillvägagångssättet. Under sådana förhållanden synes det mig olämpligt, att konstitutionsutskottet med åberopande af § 28 regeringsformen enligt samma lags § 107 gör en anmälan mot statsråd af den anledning, att de ej afrådt en norsk mans befordran till en plats inom utrikesdepartementet. Märkas bör nemligen, att denna åtgärds laglighet eller olaglighet icke beror af att herr von Ditten förordnats till *kabinetssekreterare*. Det hade varit lika mycket stridande mot § 28, om han förordnats till en annan plats inom departementet. Utskottet har därför, enligt min åsigt, genom att åberopa § 28 mot det nämnda förordnandet inlåtit sig på något, som utskottet ej bort befatta sig med, ty när Riksdagen låtit en af densamma känd, i konstitutionellt hänseende mindre tillfredsställande praxis under långa tider tillämpas utan att vidtaga åtgärder deremot, så är det ej längre konstitutionsutskottet, utan Riksdagen sjelf, som bär ansvaret för saken.

Emellertid är det ej fullt tydligt, om meningen verkligen är, att hvad som anförts mot, att herr von Ditten förordnats till *kabinetssekreterare*, skall vara motiv för den af utskottet gjorda anmälan. Utskottets betänkande är nemligen så affattadt, att den s. k. »klämman» ej framställes

såsom en konsekvens af hvad i denna sak yttrats, utan af något helt annat: af hvad som anförts om att förordnandet skett i s. k. ministeriel konselj. Men är det ej meningen, att utskottets anmälan skall grundas på själfva det nämnda förordnandet, utan på sättet därför, så synes mig ej heller i sådant fall något om den förra synpunkten hafva bort i betänkandet intagas, ty enligt min uppfattning tillkommer det ej konstitutionsutskottet att till Riksdagen göra andra framställningar angående resultatet af statsrådsprotokollens granskning än sådana, på hvilka utskottet verkligen grundar en anmälan enligt § 107 regeringsformen.

Vare sig deras mening, som bestämt betänkandets affattning, varit den ena eller andra, så anser jag därför, att det stycke af motiveringen, som börjar sid. 2 med orden: 'Då utskottet framstälde sin begäran' och slutar sid. 4 med orden: 'och några protokollet kompletterande handlingar förefinnas, enligt uppgift, icke', ej bort i utskottets betänkande inflyta.

Helt annat är deremot förhållandet med det motiv till en anmälan enligt § 107 regeringsformen, som framställes i den följande delen af utlåtandet, eller att det ifrågavarande förordnandet skett i ministeriel konselj i stället för i statsråd och sålunda i strid med § 7 regeringsformen. Visserligen har äfven härvid en ganska långvarig praxis blifvit följd, men denna praxis har hittills ej varit bekant vare sig för konstitutionsutskottet eller för Riksdagen. Det är i hög grad önskligt, att de unionella förhållandena ordnas på ett för båda de förenade rikena tillfredsställande sätt, men detta bör ske i laga ordning. I detta fall kan jag ej inse, att något unionelt behof gjort ett mot regeringsformen stridande förfaringsätt behöfligt, men om så också vore fallet, hade lösningen ej bort åstadkommas genom en utan Riksdagens vetskap införd och fullföljd grundlagsvidrig praxis, utan genom en grundlagsändring. Det vore för båda rikena i hög grad skadligt, om deras unionsförhållanden i tysthet utvecklades genom ett successivt vidtagande af åtgärder, som stå i strid med det enas eller det andras grundlagar. Då det nu kommit till konstitutionsutskottets kännedom, att en grundlagsvidrig praxis existerar med afseende på sättet för norske mäns anställning i utrikesdepartementet och i nu ifrågavarande fall blifvit tillämpad, har jag ansett det vara utskottets ovilkorliga pligt att bringa saken inför vederbörligt forum och har därför inom utskottet röstat för att en anmälan om § 107 regeringsformen borde ske med anledning deraf, att herr von Dittens förordnande i strid med § 7 regeringsformen egt rum i s. k. ministeriel konselj. I den del af utskottets motivering, som rör denna sak, instämmer jag visserligen i hufvudsak, men kan dock ej fullständigt förena mig derom, hvarför jag här nedan i ett samman-

hang anför, huru enligt min mening utskottets utlåtande under moment 2) bort lyda:

2:o)

Sedan utskottet bifallit ett inom detsamma väckt förslag om begäran, att till utskottet måtte öfverlemnas protokollet öfver ministeriella ärenden af den 28 februari 1900 angående förordnande för t. f. afdelningsschefen vid utrikesdepartementet juris kandidaten Thor von Ditten att vara kabinettssekreterare vid samma departement, och utskottet enligt Kongl. Maj:ts i ministeriel konselj beslutade medgifvande utbekommit nämnda protokoll, har utskottet deraf funnit, att ifrågavarande befordringsfråga behandlats på ett enligt utskottets mening synnerligen anmärkningsvärdt sätt. Af protokollet framgår nemligen, att densamma handlagts icke i statsrådet, utan i ministeriel konselj, i hvilken deltagit, utom föredraganden hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim, hans excellens herr statsministern Boström och statsrådet Wikblad samt derjemte härvarande norske statsminister.

Att sålunda i s. k. ministeriel konselj, d. v. s. i den ordning § 11 regeringsformen föreskrifver, handlägga ärenden, som angå befordringar till embeten och tjänster inom riket, är enligt utskottets öfvertygelse stridande mot uttryckliga och otvetydiga grundlagsbestämmelser, hvilka påfordra alla sådana ärendens behandling i statsråd. Regeringsformen stadgar nemligen i § 7: »Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmålas, skola inför Konungen i Statsrådet föredragas och der afgöras»; i § 11 åter angifvas de sålunda från behandling i statsråd undantagna och till handläggning i ministeriel konselj hänvisade ministeriella målen på det sätt, att dermed »förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter», och i § 32 stadgas slutligen, att i denna ministeriella konselj äfven utnämningar af sändebud hos främmande magter och tjänstemän vid beskickningarna skola ega rum.

Då §§ 11 och 32, såsom innehållande undantagsbestämmelser, måste tolkas restriktivt, kunna, enligt utskottets mening, under inga förhållanden frågor om befordringar till embeten och tjänster inom riket, dessa må nu afse utnämningar eller förordnanden, de må gälla svenske eller norske män, hänföras till ministeriella mål och sålunda göras till föremål för behandling i ministeriel konselj. Dessa befordringsärenden äro regeringsärenden af annan art än de i §§ 11 och 32 regeringsformen omförmålda

och måste i statsråd, på sätt jemväl § 28 regeringsformen förutsätter, föredragas och afgöras.

Att annan form än den i grundlagen föreskrifna kommit till användning vid behandling af frågor om norske mäns befordringar till befattningar inom utrikesdepartementet, har inneburit en öfverraskning för utskottet. Det enda tillfälle, då, såsom ofvan är nämndt, hittills ett dylikt regeringsärende varit föremål för konstitutionsutskottets pröfning, eller vid 1859—60 årens riksdag, utvisade protokollet angående de två då ifrågasvarande norrmännens förordnande till befattningar inom utrikesdepartementsexpeditionen, att dessa befordringsärenden behandlats såsom utrikesdepartementsärenden uti fulltaligt svenskt statsråd. Under den öfverläggning, som angående detta ärende uppstod å riddarhuset den 10 mars 1860, förklarade dåvarande statsministern för utrikes ärendena excellensen Manderström uttryckligen, att dittills sedan år 1825 alla utnämningar eller förordnanden för norske män till befattningar inom utrikesdepartementet beslutits af Kongl. Maj:t i statsrådet på anmälan af statsministern för utrikes ärendena. Konstitutionsutskottet har under tiden efter år 1860 icke haft anledning att förutsätta, att, när norske män undantagsvis förordnats till befattning inom utrikesdepartementet, detta skett i ministeriel konselj, och har därför ej heller hittills underkastat dessa befordringsfrågor någon särskild undersökning. Nu har emellertid utskottet dels af protokoll rörande några uppgifne norske mäns befordrande inom utrikesdepartementet under de senaste årtiondena, hvilka protokoll på särskild begäran i afskrift till utskottet öfverlemnats, dels ock af en inom utrikesdepartementet utarbetad promemoria öfver alla ärenden rörande norske mäns användande i utrikesdepartementet från och med år 1862, hvilken tillstälts utskottet, inhemtat, att redan sistnämnda år dylika befordringsfrågor började handläggas i ministeriel konselj, hvarmed man sedan konsekvent fortfarit. Befordringar af svenske män inom samma departement hafva deremot alltid grundlagsenligt handlagts i statsråd.

Ifrågasvarande länge tillämpade men därför icke mindre grundlagsstridiga praxis — att i ministeriel konselj behandla *vissa* befordringar inom utrikesdepartementet — för hvilken icke ens något unionelt behof med fog kan såsom stöd åberopas, har synts utskottet vara af den innebörd, att densamma, då utskottet derom nu erhållit kännedom, icke kunnat af utskottet lemnas oanmärkt, helst utskottets tystnad i detta fall lätt skulle kunna tolkas såsom ett godkännande af det använda förfaringsättet. Då grundlagen föreskrifver, att utnämningar till embeten och tjänster inom riket skola verkställas i statsrådet, har det uppenbarligen varit grundlagens mening att omhägna jemväl dessa regeringsärenden med

den konstitutionella garanti, som vinnes genom deras föredragning i statsårdet, i det att dervid dettas samtliga medlemmar ega tillfälle att närvara och, då de närvara, äro pligtige att under ansvar sina meningar yttra och förklara. Ett häremot stridande förfaringssätt anser utskottet dessutom leda till en betänklig inskränkning af möjligheten till konstitutionel kontroll från Riksdagens sida, då på detta sätt ärenden godtyckligt dragas från statsrådet, hvars protokoll alltid komma under konstitutionsutskottets granskning, och till den ministeriella konseljen, hvars protokoll »endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras».

Då nu anmärkta förfaringssätt onekligen står i strid med rikets grundlag, torde väl kunna ifrågasättas, huruvida icke härvid § 106 regeringsformen bort tillämpas. Emellertid har i vårt konstitutionella lif den uppfattningen gjort sig gällande, att § 106 regeringsformen ej har afseende på sådana fall, då en eller flere ledamöter af statsrådet endast af bristande uppmärksamhet tillstyrkt eller underlåtit att afstyrka en olaglighet, utan att den afser en uppenbar afsigt hos vederbörande att kränka grundlagar eller allmän lag; men något sådant synes ej med fog kunna sägas om de ifrågavarande statsrådets deltagande i nämnda befordringsärende, hvarvid de endast utan invändning läto bero vid en praxis, som redan länge tillämpats. Det vore dock för hela vårt konstitutionella statsskick ödesdigert, om af en sådan uppfattning af § 106 skulle följa, att mindre svåra lagöfverträdelser, hvilka Konungens rådgifvare vid utöfvandet af sitt kall möjligen kunna begå, undandrogen all konstitutionel kontroll. Detta behöfver dock ej blifva fallet, om § 107 regeringsformen kan tillämpas på dylika lagöfverträdelser, och då utskottet anser en sådan tolkning af nämnda paragraf berättigad samt håller före, att det kan ifrågasättas, huruvida statsråd, om de låta en visserligen häfdvunnen, men dock grundlagsstridig och för Riksdagen okänd praxis fortfarande följas, hafva med nit, skicklighet och drift sitt embete utöfvat eller i sina rådslag iakttagit rikets sannskyldiga nytta, så har utskottet ansett sig böra för Riksdagen tillkännagifva,

att utskottet funnit det i protokoll öfver ministeriella ärenden den 28 februari 1900 omförmälda regeringsärende angående förordnande för juris kandidaten Thor von Ditten till kabinetssekreterare vid kongl. utrikesdepartementet vara af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas.»

af herr *P. Waldenström*, som yttrat:

»Då jag icke kan i allo gilla konstitutionsutskottets memorial n:o 6, så anser jag mig pliktig att deremot anföra min reservation.

Att norske män anställas såsom embets- och tjänstemän i utrikesdepartementet, är en praxis, som fortgått alltsedan år 1825. Att denna praxis är en oundviklig följd af unionen, erkänner äfven utskottet. Då utrikesdepartementet handlägger ärenden, som äfven angå Norge, dels särskildt, dels gemensamt med Sverige, så är det af behovvet påkalladt, att inom detsamma finnes tillgång till biträde af norske män, som äro fullt förtrogna med sitt lands förhållanden. Såsom ytterligare skäl kan dertill läggas, att Norge med afsevärda belopp bidrager till utrikesdepartementets utgifter, hvarförutom det ock måste anses ega ej ringa betydelse, att en tids tjänstgöring inom departementet är en god förskola för den blifvande diplomaten.

Men utskottet framhåller med eftertryck upprepade gånger, att norske mäns anställande såsom embets- och tjänstemän i utrikesdepartementet strider emot § 28 regeringsformen. Derom kunna dock tvifvel uppstå. Redan den omständigheten, att saken, allmänt bekant, kunnat utan anmärkning fortgå så lång tid, torde ådagalägga, att dess af utskottet påstådda grundlagsvidrighet icke är så solklar, som utskottet förmenar. Vid 1859—60 årens riksdag gjorde konstitutionsutskottet en anmälan derom, dock utan direkt anmärkning. Denna anmälan föranledde emellertid icke någon Rikets Ständers åtgärd. Saken kom åter på tal vid 1862—63 årens riksdag med anledning af en anmärkning från 1860 års statsrevision, men den föranledde icke heller då något uttalande af Rikets Ständer. Sedan dess har hvarken inom konstitutionsutskottet eller Riksdagen någon röst höjt sig deremot. Huru skulle detta kunna förklaras, i fall sakens grundlagsvidrighet vore höjd öfver allt tvifvel?

§ 28 regeringsformen är i den del, som här skulle ega tillämpning, äldre än unionen, och ingen lär väl kunna förneka, att när nya historiska förhållanden af större vikt inträda, så medföra de nödvändigt vissa modifikationer i tillämpningen af lagstadganden, som äro skrifna med hänsyn uteslutande till det förut bestående, utan att man därför har rätt att tala om öfverträdelse af samma stadganden. Man må anse det önskvärdt, att stadgandena ändras med hänsyn till de nya förhållandena, men så länge man icke funnit en fullt tillfredsställande form för sådan ändring, så måste man nöja sig med en efter förhållandena lämpad modifikation i tillämpningen af de stadganden, som finnas, eller tillåta, att vid sidan af dem — om ej i uppenbar strid mot dem — utbildar sig en praxis, som förhållan-

dena framtvinga. Ett sådant förfaringssätt har väl historien för sig på de flesta — om ej alla — områden af ett rikes lagskipning och administration.

Men äfven oafsedt detta torde det vara skäl att närmare skärskåda här ifrågavarande ärende i ljuset af § 28 regeringsformen. Denna paragraf lyder sålunda: 'Konungen eger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de embeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmagter derå utfärda — — — —.'

Man kan hafva olika tankar angående omfattningen af denna bestämmelse. Men när det gäller att döma, så har man icke att till grund för sin dom lägga den på mer eller mindre goda skäl förmodade mening, utan endast *den skrifna ordalydelsen*. Och denna talar om embeten och tjänster, som äro af den beskaffenhet, att *Konungen fullmagter derå utfärda*. Här deremot är fråga endast om *förordnande* utan någon fullmakt. Redan vid 1859—60 årens riksdag fäste detta förhållande konstitutionsutskottets uppmärksamhet, hvarför utskottet sade: 'Det har icke undfallit utskottets uppmärksamhet, dels att *fullmagter å ifrågavarande tjänster icke blifvit utfärdade*, dels — — — —.' Derför kunde utskottet icke såsom grund för sin anmälan anföra, att Kongl. Maj:ts åtgärd att till embeten inom utrikesdepartementet förordna två norrmän *stred mot ordalydelsen*, utan endast att den '*icke stode i öfverensstämmelse med andan af föreskriften i 28 § regeringsformen*'.

Att det är en icke obetydlig skillnad mellan fullmakt och förordnande, det kan svårligen bestridas. Derför göres äfven i det officiella språket bestämd skillnad mellan, att Konungen 'utnämner och förordnar', samt att Konungen endast 'förordnar'. Det förra medför fullmakt med alla derpå grundade förmåner, det senare icke. Och att kabinetssekreterarebefattningen i utrikesdepartementet är af den senare beskaffenheten, så att Konungen icke eger att åt dess innehafvare utfärda fullmakt, det framgår af den nu gällande staten för samma departement, hvilken icke tillägger honom lön, utan endast arfvode.

Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, i hvad syfte utskottet upprepade gånger betonar, att det är stridande mot svenska regeringsformen, att norrmän utses till tjänstemän i utrikesdepartementet. Utskottet erkänner ju sjelft, att det är en oundviklig följd af unionen; utskottet erkänner tillika, att det en gång varit för Riksdagen anmaldt och då af Riksdagen lemnats utan anmärkning; ja, utskottet uttalar för egen del intet ogillande af förhållandet, icke heller någon önskan, att det må ändras, emedan det inom vissa gränser synes utskottet vara 'oundgängligen nödvändigt' (sid. 3 rad. 3 nedifr.). Och hvad kan då utskottet vilja med sitt tal om dess grundlagsvidrighet?

Detta hindrar naturligtvis icke, att olika tankar kunna göra sig gällande om lämpligheten att till kabinetssekreterare, utrikesministerns närmaste man, förordna norsk undersåte, hvilket nu för första gången skett. Men om sjelfva principen erkännes, så blir det alltid svårt att för alla fall uppdraga en viss gräns, då en sådan gräns hvarken kan grundas på ordalydelsen i § 28 regeringsformen eller på något viktigt unionelt intresse. Så mycket mindre torde det böra sättas i fråga numera, då den politiska utvecklingen obestriddligen går i den riktningen, att man mer och mer allmänt önskar en sådan förändring af regeringsformen och riksakten, att äfven utrikesministern sjelf må kunna vara norrman.

Fullkomligt ogrundad anser jag den farhåga vara, som utskottet på sid. 4 antyder, att nemligen en norrman, i fall han förordnas till kabinetssekreterare, skulle kunna komma att, i egenskap af expeditionschef, föredraga utrikesdepartementsärenden inför tillförordnad regering. Är nemligen utrikesministern hindrad att sjelf föredraga, så finnes ingen, som näst honom är sjelfskrifven föredragande, utan ankommer det på Konungen i statsrådet att sådan förordna. Men att Konungen skulle dertill förordna en icke svensk man, måste anses otänkbart.

Deremot synes det mig alldeles klart, att det sätt, hvarpå v. Ditten blifvit utnämnd, icke låter sig förenas med regeringsformens stadganden. Utan afseende på frågan om åtskilnaden mellan fullmägt och förordnande, måste hvarje af Kongl. Maj:t skedd utnämning eller befordran erkännas vara ett *regeringsärende*. Och såsom sådant måste det enligt regeringsformen § 7 inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras, endast med de undantag, som i samma § uttryckligen omförmälas, nemligen s. k. ministeriella ärenden — hvarmed i § 32 likställas utnämningar af sändebud hos främmande magter och tjenstemän vid beskickningarna — samt kommandomål.

Af denna anledning har jag inom utskottet yrkat, att utskottets utlåtande måtte, efter ett referat af sjelfva saken, erhålla följande lydelse:

»Utskottet anser sig icke kunna lemna denna sak utan anmärkning. Regeringsformen stadgar nemligen i § 7: »Alla regeringsärenden med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och afgöras». Den senare af dessa §§ handlar om kommandomål, den förra om ministeriella mål, hvilka definieras så, att dermed »förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter». Enligt 32 § skola i samma ordning, som i 11 § i fråga om ministeriella måls behandling föreskrifven är, nämnas »sändebud hos främmande magter och tjenstemän vid beskickningarna». Till ingendera af dessa kategorier kan här ifrågavarande regeringsärende hänföras, hvarför det

enligt de tydliga ordalagen i 7 § skolat i statsrådet föredragas och afgöras.

Så mycket mer anmärkningsvärd är denna sak, som hvarje utnämning eller förordnande af *svensk* man till embete inom utrikesdepartementet sker i statsrådet. Att sålunda *ett och samma* regeringsärende behandlas på ett sätt, när det gäller svensk man, på ett annat sätt, när det gäller norrman, det kan enligt utskottets mening icke med något grundlagsstadgande försvaras, ej heller kan till stöd derför med fog anföras något unionellt förhållande — så mycket mindre, som, enligt uppgift af dåvarande utrikesministern, excellensen Manderström å riddarhuset den 10 mars 1860, en uppgift, hvars rigtighet utskottet dock icke varit i tillfälle att kontrollera, alla utnämningar eller förordnanden för norske män till befattningar inom utrikesdepartementet från år 1825 till år 1860 blifvit, på anmälan af statsministern för utrikes ärendena, af Kongl. Maj:t i statsrådet gjorda.

Härjemte tillåter sig utskottet att påpeka, att då grundlagen föreskrifver, att utnämningar och förordnanden, som göras af Kongl. Maj:t, skola, med undantag af dem, som omnämnas i § 32 regeringsformen, i likhet med alla andra regeringsärenden, ske i statsrådet, så ligger deri en dubbel konstitutionel garanti: 1:o ega i statsrådet alla regeringens medlemmar tillfälle att närvara samt äro då pligtiga att under ansvar sina meningar yttra och förklara, 2:o äro alla regeringsärenden, som ske i statsrådet, underkastade Riksdagens kontroll, alldenstund alla i statsrådet förda protokoll skola utlemnas till granskning af konstitutionsutskottet. Hela denna garanti upphäfdes naturligtvis, om dessa utnämningar och förordnanden i visst fall öfverflyttas från statsrådet till den ministeriella konseljen.

Det säger sig dessutom sjelft, att om förordnande af svensk man sker i statsrådet, af norsk man i ministeriel konselj, så måste det i hvarje fall, då förordnande sker, på förhand, *innan* ärendet kommer inför Kongl. Maj:t, *vara afgjordt*, huruvida en svensk eller norsk man skall utses. Men hvar och huru skall ett sådant afgörande grundlagsenligt kunna ske? Och huru skall något jemförande inför Kongl. Maj:t af den enes och den andres meriter eller duglighet kunna ske, då begges sak icke kan föredragas inför samma forum?

Att denna grundlagsstridiga praxis kunnat fortfara i fyra årtionden utan att blifva föremål för anmärkning, har säkerligen haft sin grund deri, att den hittills icke varit känd. Den ministeriella konseljens protokoll utlemnas nemligen icke till konstitutionsutskottet och kunna icke af utskottet fordras, utom »i det, som rör allmänt kända och af utskottet

uppgifna händelser». När handlingarna rörande von Dittens förordnande af konstitutionsutskottet infordrades, emedan utskottet önskade se, af hvad anledning Kongl. Maj:t nu — för första gången — till kabinettssekreterare förordnat en norsk undersåte, så var sättet för ärendets behandling hos Kongl. Maj:t för utskottet fullkomligt obekant, hvarför det blef en stor öfverraskning, när utskottet genom handlingarna fick kännedom derom.

Sedan emellertid saken blifvit bekant, lärer det icke vara tvifvel underkastadt, att det är konstitutionsutskottets ovilkorliga skyldighet att icke med tystnad förbigå densamma, så vida det annars är utskottets pligt att utan politiska eller andra sidohänsyn värna om rikets grundlagar.

Att konstitutionsutskottet icke ansett sig böra tillämpa § 106 regeringsformen, beror derpå, att i vårt konstitutionella lif den uppfattning gjort sig allmänt gällande, att § 106 regeringsformen endast har afseende på sådana fall, då någon ledamot af statsrådet uppsåtligen tillrådt Konungen att öfverträda lag eller underlåtit att göra föreställningar mot sådan öfverträdelse. En sådan uppfattning torde ock hafva en ej alldeles ogiltig grund i de i samma § tillagda orden: »eller den (öfverträdelsen) vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning», hvilka ord onekligen antyda, att der är fråga om brottsligt uppsåt. Men att antaga något sådant, dertill finnes i förevarande fall ingen anledning. Saken har enligt utskottets mening sin förklaring i ett föranledt förbiseende af grundlagens bud af en redan länge tillämpad praxis, som regeringen trott sig ega anledning antaga vara för Riksdagen bekant och af densamma, om ej uttryckligen godkänd, dock icke ogillad.

Deremot torde icke kunna förnekas, att de i ärendet deltagande statsråden icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, då de, afvikande från grundlagens föreskrift, behandlat här ifrågavarande ärende i ministeriel konselj och derigenom, i hvad på dem ankommit, undandragit detsamma de konstitutionella garantier, som, enligt hvad ofvan är framhållet, ligga dels deri, att ärende föredrages och afgöres i statsrådet, dels deri, att sådant ärendes behandling alltid varder underkastadt Riksdagens kontroll, i och med det att statsrådsprotokollen varda till konstitutionsutskottets granskning öfverlemnade. Och då en upprepning af detta förfaringssätt bör förebyggas, har utskottet ansett det såsom sin pligt att för Riksdagen tillkännagifva,

att utskottet funnit det i protokoll öfver ministeriella ärenden den 28 februari 1900 omförmälda regeringsärende, hvarigenom juris kandidaten Thor v. Ditten förordnats till kabinettssekreterare i kongl. ut-

rikesdepartementet, vara, hvad angår ärendets behandling i ministeriel konselj, af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas.»;

samt af herr *Liljeholm*, som ansett, att utskottets utlåtande i denna punkt bort hafva följande lydelse:

»Efter derom gjord särskild framställning har ytterligare, enligt Kongl. Maj:ts i s. k. ministeriel konselj beslutade medgifvande, till utskottet öfverlemnats protokoll öfver ministeriella ärenden, hållet den 28 februari 1900, angående förordnande för t. f. afdelningschefen vid utrikesdepartementet, juris kandidaten Thor von Ditten att vara kabinetssekreterare vid samma departement efter grefve Arvid Fredrik Taube, som samma dag utnämns till minister i Berlin; och har äfven detta protokoll varit föremål för utskottets grundlagsenliga granskning.

Af protokollet framgår, att ärendet angående von Dittens befordran handlagts icke i statsrådet, utan i ministeriel konselj, i hvilken deltagit, utom föredraganden hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim, hans excellens herr statsministern Boström och statsrådet Wikblad samt derjemte härvarande norske statsminister.

Att sålunda i s. k. ministeriel konselj, d. v. s. i den ordning § 11 regeringsformen föreskrifver, handlägga ärenden, som angå befordringar till embeten och tjänster inom riket, är enligt utskottets öfvertygelse stridande mot uttryckliga och otvetydiga grundlagsbestämmelser, hvilka påfordra alla sådana ärendens behandling i statsråd. Regeringsformen stadgar nemligen i § 7: 'Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras'; i § 11 åter angifvas de sålunda från behandling i statsråd undantagna och till handläggning i ministeriel konselj hänvisade ministeriella målen på det sätt, att dermed 'förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter', och i § 32 stadgas slutligen, att i denna ministeriella konselj äfven utnämningar af sändebud hos främmande magter och tjänstemän vid beskickningarna skola ega rum.

Enligt utskottets mening kunna under inga förhållanden frågor om befordringar till embeten och tjänster inom riket, de må gälla svenske eller norske män, hänföras till ministeriella mål och sålunda göras till föremål för behandling i ministeriel konselj. Dessa befordringsärenden äro regeringsärenden af annan art än de i §§ 11 och 32 regeringsformen omförmälda och måste i statsråd, på sätt jemväl § 28 regeringsformen förutsätter, föredragas och afgöras.

Att annan form än den i grundlagen föreskrifna kommit till användning vid behandling af frågor om norske mäns befordran till befattningar inom utrikesdepartementet, har inneburit en öfverraskning för utskottet. Det enda tillfälle, då ett dylikt regeringsärende varit föremål för konstitutionsutskottets pröfning, eller vid 1859—60 årens riksdag, utvisar protokollet angående två norske mäns förordnande till befattningar inom utrikesdepartementsexpeditionen, att dessa befordringsärenden behandlats såsom utrikesdepartementsärenden uti fulltaligt svenskt statsråd. Under den öfverläggning, som angående detta ärende uppstod å riddarhuset den 10 mars 1860, förklarade dåvarande statsministern för utrikes ärendena excellensen Manderström uttryckligen, att dittills sedan år 1825 alla utnämningar eller förordnanden för norske män till befattningar inom utrikesdepartementet beslutits af Kongl. Maj:t i statsrådet på anmälan af statsministern för utrikes ärendena. Konstitutionsutskottet har under tiden efter år 1860 icke haft anledning att förutsätta, att, då norske män undantagsvis förordnats till befattning inom utrikesdepartementet, detta skett i ministeriel konselj, och har därför ej heller hittills underkastat dessa befordringsfrågor någon särskild undersökning. Nu har emellertid utskottet dels af protokoll rörande några uppgifne norske mäns befordrande inom utrikesdepartementet under de senaste årtiondena, hvilka protokoll på särskild begäran i afskrift till utskottet öfverlemnats, dels ock af en inom utrikesdepartementet utarbetad promemoria öfver alla ärenden rörande norske mäns användande i utrikesdepartementet från och med år 1862, hvilken tillstålts utskottet, inhemtat, att redan sistnämnda år dylika befordringsfrågor började handläggas i ministeriel konselj, hvarmed man sedan konsekvent fortfarit. Befordringar af svenske män inom samma departement hafva deremot alltid grundlagsenligt handlagts i statsråd.

Ifrågavarande länge tillämpade praxis — att i ministeriel konselj behandla *vissa* befordringar inom utrikesdepartementet — för hvilken icke ens något unionelt behof med fog kan såsom stöd åberopas, har synts utskottet vara af den innebörd, att densamma, då utskottet derom nu erhållit kännedom, icke kunnat af utskottet lemnas oanmärkt, helst utskottets tystnad i detta fall lätt skulle kunna tolkas såsom ett godkännande af det använda förfaringssättet. Då grundlagen föreskrifver, att utnämningar till embeten och tjänster inom riket skola verkställas i statsrådet, har det uppenbarligen varit grundlagens mening att omhägna jemväl dessa regeringsärenden med den konstitutionella garanti, som vinnes genom deras föredragning i statsrådet, i det att dervid dettas samtliga medlemmar ega tillfälle att närvara och, då de närvara, äro pligtige att under ansvar sina meningar yttra och förklara. Ett häremot stridande förfaringssätt anser

utskottet dessutom leda till en betänklig inskränkning af möjligheten till konstitutionel kontroll från Riksdagens sida, då på detta sätt ärenden dragas från statsrådet, hvars protokoll alltid komma under konstitutionsutskottets granskning, och till den ministeriella konseljen, hvars protokoll 'endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras'.

Då nu anmärkta förfaringssätt onekligen står i strid med rikets grundlag, torde väl kunna ifrågasättas, huruvida icke härvid § 106 regeringsformen bort tillämpas. Emellertid har i vårt konstitutionella lif den uppfattning gjort sig gällande, att § 106 regeringsformen ej har afseende på sådana fall, då en eller flera ledamöter af statsrådet endast af bristande uppmärksamhet tillstyrkt eller underlåtit att afstyrka en olaglighet, utan att den afser en uppenbar afsigt hos vederbörande att kränka grundlagar eller allmän lag. Men något sådant synes ej med fog kunna sägas om de ifrågavarande statsrådets deltagande i nämnda befordringsärende, hvarvid de endast utan invändning läto bero vid en praxis, som redan länge tillämpats. Det vore dock för hela vårt konstitutionella statsskick ödesdigert, om af en sådan uppfattning af § 106 skulle följa, att mindre svåra lagöfverträdelser, hvilka Konungens rådgifvare vid utöfvandet af sitt kall möjligen kunde begå, undandrogenes all konstitutionel kontroll. Detta behöfver dock icke blifva fallet, om § 107 regeringsformen kan tillämpas på dylika lagöfverträdelser, och då utskottet anser en sådan tolkning af nämnda paragraf berättigad samt håller före, att det kan ifrågasättas, huruvida statsråd, om de låta en visserligen häfdvunnen, men dock grundlagsstridig och för Riksdagen okänd praxis fortfarande följas, hafva med nit, skicklighet och drift sitt embete utöfvat samt i sina rådslag iakttagit rikets sannskyldiga nytta, så har utskottet ansett sig böra för Riksdagen tillkännagifva,

att utskottet funnit det i protokoll öfver ministeriella ärenden den 28 februari 1900 omförmälda regeringsärende, hvarigenom juris kandidaten Thor von Ditten förordnats till kabinettssekreterare vid Kongl. utrikesdepartementet, vara, hvad angår ärendets behandling i ministeriel konselj, af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas.»

Herr friherre *Wrangel von Brehmer* har begärt få här antecknadt, att han på grund af sjukdom icke deltagit i den slutliga behandlingen af de i detta memorial omförmälda ärenden.

Herr *Behm* har anmält, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen af det under punkten 2:o) afhandlade ärende.

Herr *Pettersson, Carl F.*, har begärt få antecknadt, att han ej deltagit i behandlingen af det i herrar Behms m. fl. reservation omförmälda ärende.
